

א ויאמר יהוה אל-אברהם לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך מב לך אל-הארץ אשר אראך: ואעשה לך גידול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה: ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה: וילך אברהם כאשר דבר אליו יהוה וילך אתו לוט ואברהם בן-חמש שנים ה ושבעים שנה בצאתו מחרן: ויקח אברהם את-שרי אשתו ואת-לוט בן-אחיו ואת-כל-רכושם אשר רכשו ואת-הנפש אשר-עשו בחרן ו ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען: ויעבר אברהם בארץ עד ז מקום שכם עד אלון מורה והכנעני אז בארץ: וירא יהוה אל-אברהם ויאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת ויבן שם מזבח ליהוה הנראה אליו: ח ויעתק משם ההרה מקדם לבית-אל ויט אהלה בית-אל מים והעי

תרגום אונקלוס

א ואמר יי לאברהם איזיל לך מארעך ומילדותך ומבית אבך לארעא דאחזינך: ב ואעבדנך לעם סגי ואברכנך וארבי שמך ויהי מברך: ג ואברך מברכך ומלטטך אלוט ויתברכון בדילך כל זרעית ארעא: ד ואזל אברהם כמא דמליל עמיה יי ואזל עמיה לוט ואברהם בר שבעין וחמיש שנין במפקיה מחרן: ה ודבר אברהם ית שרי אתתיה וית לוט בר אחוהי וית כל קנינהון דקנו וית נפשאת דשעבידו לאורייתא בחרן ונפקו למיזל לארעא דכנען ואתו לארעא דכנען: ו ויעבר אברהם בארעא עד אתר שכם עד מישרי מורה וכנענאה כן בארעא: ז ואתגלי יי לאברהם ואמר לבנך אתין ית ארעא הדא ובנא תמן מדבחא קדם יי דאתגלי ליה: ח ואסתלק מתמן לטורא ממדנח לבית אל ופרסיה למשכניה בית אל ממערבא ועי פירוש רש"י

'ונברכו בך' שבמקרא, וזה מוכיח: 'בך יברך ישראל לאמר: ישמך אלהים כפארים וכמנשה' (לקמן מב:ז) (ה) אשר עשו בחרן. שהכניסן תחת כנפי השכינה; אברהם מגיר את האנשים ושרה מגירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאום; ופשוטו של מקרא: עבדים ושפחות שקנו להם, כמו: 'עשה את כל הפכד הזה' (לקמן כח:כג) 'וישראל עשה חיל' (במדבר כ:לט) – לשון קונה וכוונס: (ו) ויעבר אברהם בארץ. נכנס לתוכה: עד מקום שכם. להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם: אלון מורה. הוא שכם; הראהו הר גריזים והר עיבל ששם קבלו ישראל עליהם שבועת התורה: והכנעני אז בארץ. היה הולך וכו' שאת ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה, כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר 'ומלכי צדק מלך שלם' (לקמן יא:יח); לפיכך 'ויאמר [ה'] אל אברהם: לזרעך אתן את הארץ הזאת' (פסוק ז) – עתיד אני להחזירה לבניך, שהם מזרעו של שם: (ז) ויבן שם מזבח. על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל: (ח) ויעתק משם. אהל: מקדם לבית אל. במזרחה של בית אל, נמצאת בית אל במערבו, הוא שנאמר 'בית אל מים': אהלה. 'אהלה' כתיב, בתחלה נטה את אהל אשתו ואחר כך את שלו:

סדר י (א) לך לך. להנאתך ולטובתך שם אעשה לך גידול, כאן אי אתה זוכה לבנים; ועוד שתודיע [ויג] שאודיע טבעך בעולם: (ב) ואעשה לך גידול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים: ממעטת פריה ורביה וממעטת את הממון וממעטת את השם. לכן הזקק לשלש ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם: ואברך. בממון, בראשית רבה: והיה ברכה. הברכות נתונות בידיך; עד עכשו היו בידי, ברכתי לאדם ונח [ויג] ואותך]. ומעכשו אתה תברך את אשר תחפץ. דבר אחר: 'ואעשה לך גידול' – זה שאומרים "אלהי אברהם" ו"אברך" – זה שאומרים "אלהי יצחק", ואגדלה שמך' – זה שאומרים "אלהי יעקב"; יכול, יהיו חותמין בכלן? תלמוד לומר 'והיה ברכה' – בך חותמין ולא בהם: מארצך. והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד חרן? אלא, כך אמר לו: התרחק עוד משם וצא מבית אביך: אשר אראך. לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור; פיוצא בו: 'את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק' (להלן יט:ב), פיוצא בו: 'על אחד ההרים אשר אמר אליך' (שם), וכיוצא בו: 'וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דבר אליך' (תרי עשר, יונה, ט:ל); (ג) ונברכו בך. יש אגדות רבות, וזהו פשוטו: אדם אומר לבנו: "תהא כאברהם!" וכן כל

מפתח סדרי התנך

ראשי הסדרים הם פסוקי יסוד במחשבת ישראל. רש"י בפרשת העקדה (להלן יט:ב) מוסיף על דבריו כאן בדיבור המתחיל אשר אראך, בביאורו את היסוד שבראש סדר יט: על אחד ההרים. הקדוש ברוך הוא מתהא הצדיקים ואחר כך מגלה להם, וכל זה כדי להרבות שכרן, וכן 'אל הארץ אשר אראך'. מרחב סדר י פותח ומסיים בנושא אחד: הבטחת הזרע והארץ. החלוקה הזוהר לפרקים החמיצה זאת וחילקה את הסדר לשני פרקים.

י

ט מִקֶּדֶם וַיִּבְנֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה: וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ לְךָ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה:

י וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרִימָה לְגֹרֶשׁ שָׁם כִּי-כָבֵד הָרָעַב בָּאָרֶץ: מֵא
יֵא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-נָא
יב יָדַעְתִּי כִּי אֵשָׁה יִפְתֹּמְרָאָה אַתָּה: וְהָיָה כִּי-יֵרָאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרִיִּם וְאָמְרוּ
יג אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאַתָּךְ יַחֲיוּ: אֲמַרְיִנָּא אַחֲתִי אַתָּה לְמַעַן יִיטַב-לִי
יד בְּעִבּוּרְךָ וַחֲיַתָּה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ: וַיְהִי כִּבּוֹא אַבְרָם מִצְרִימָה וַיֵּרָאוּ הַמִּצְרִיִּם
טו אֶת-הָאֵשָׁה כִּי-יָפָה הוּא מְאֹד: וַיֵּרָאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פְרָעָה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל-
טז פְּרָעָה וַתִּקַּח הָאֵשָׁה בֵּית פְּרָעָה: וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי-לּוֹ צֶאֱן-
יז וּבִקְרָ וַחֲמֹרִים וְעַבְדִּים וּשְׁפֹחֹת וְאַתְנַת וּגְמָלִים: וַיִּנְגַּע יְהוָה אֶת-פְּרָעָה
יח נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת-בֵּיתוֹ עַל-דְּבַר שָׂרִי אֵשֶׁת אַבְרָם: וַיִּקְרָא פְּרָעָה
יט לְאֶבְרָם וַיֹּאמֶר מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא-הֲגַדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הוּא:
יט לָמָּה אָמַרְתָּ אַחֲתִי הוּא וְאָקַח אֹתָהּ לִי לְאֵשָׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֵךְ:

תרגום אונקלוס

ממדינחא ובנא תמן מדבחא קדם יי וצלי בשמא דיי: ט ונטל אברם אזיל ונטיל לדרומא: י והיה כפנא בארעא ונחת אברם למצרים לאתותבא תמן ארי תקיף כפנא בארעא: יא והיה כד קריב למיעל למצרים ואמר לשרי אתתיה הא כען ידענא ארי אתתא שפירת חיזו את: יב ויהי ארי יחזון יתיך מצראי וימרון אתתיה דא ויקטלון יתי ויתיד קיימון: יג אימרי כען דאחת את בדיל דייטב לי בדיליך ותתקים נפשי בפתגמכי: יד והיה כד עאל אברם למצרים וחזו מצראי ית אתתא ארי שפירא היא לחדא: טו וחזו יתה רברבי פרעה ושבחו יתה לפרעה ואדברת אתתא לבית פרעה: טז ולאברם אוטיב בדילה והווי ליה עאן ותורין וחמרין ועבדין ואמחן ואתנן וגמלין: יז ואיתי יי על פרעה מכתשין רברבין ועל אנש ביתיה על עיסק שרי אתת אברם: יח וקרא פרעה לאברם ואמר מא דא עבדת לי למא לא חוית לי ארי אתתך היא: יט למא אמרת אחת היא ודברית יתה לי לאתו וכען הא אתתך דבר ואיזיל:

פירוש רש"י

בין אנשים שחורים ומלערים, אחיהם של כושים, ולא הרגלו באשה יפה. ודומה לו: 'הנה נא אדני סורו נא' (לקמן טז:ב). (יג) למען ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות: (יד) ויהי כבוא אברם מצרימה. היה לו לומר 'כבואם מצרימה', אלא למד שהטמין אותה בתבה, ועל ידי שתבעו את המכס, פתחו וראו אותה: (טו) ויהללו אותה אל פרעה. הללויה ביניהם לומר: הגונה זו למלך: (טז) ולאברם היטיב. פרעה בעבורה. נתן לו מתנות: (יז) וינגע ה' וגו'. במכת ראיתן לקה, שהתשמיש קשה לו: ואת ביתו. כתרגומו 'ועל אנש ביתיה'; ומדרשו: לרבות כתליו עמודיו וכליו: על דבר שרי. על פי דבורה, אומרת למלאך הך והוא מכה: (יט) קח וקח. לא כאבימלך שאמר לו: 'הנה ארצי לפניך' (לקמן יז:טו) אלא אמר לו: 'לך ואל תעמד', שהמצרים שטופי זמה הם, שנאמר 'וזרמת סוסים זרמתם' (יחזקאל יג:לז):

מפתח סדרי התנך

רש"י בפסוק י מסביר שנסיונות החיים בארץ הם תוצאה של הקשר שבין ה' לעובדיו.

וכך גם בפסוקים הפותחים את ראש סדר י בדברים: כי הארץ אשר אתה בא-שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את-זרעך והשקית בגלגל כגן הירק: והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה-מים: ארץ אשר-ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה:

י

כ ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת-אשתו ואת-כל-אשר-לו: לך לך
 כא ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו ולוט עמו הנגבה:
 כב, כג ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב: וילך למסעיו מנגב
 ועד-בית-אל עד-המקום אשר-היה שם אהלה בתחלה בין בית-אל
 כד ובין העי: אל-מקום המזבח אשר-עשה שם בראשנה ויקרא שם אברם
 כה בשם יהוה: וגם-ללוט ההלך את-אברם היה צאן-ובקר ואהלים:
 כו ולא-נשא אתם הארץ לשבת יחדו כִּי-היה רכושם רב ולא יכלו לשבת
 כז יחדו: ויהי-ריב בין רעי מקנה-אברם ובין רעי מקנה-לוט והפנעני
 כח והפרזי אז ישב בארץ: ויאמר אברם אל-לוט אל-נא תהי מריבה ביני
 כט ובינך ובין רעי ובין רעיד כִּי-אנשים אחים אנחנו: הלא כל-הארץ
 לפניך הפרד נא מעלי אם-השמאל ואימנה ואם-הימין ואשמאילה:
 ל וישא-לוט את-עיניו וירא את-כל-כפר הירדן כי כלה משקה לפני |

שלישי

תרגום אונקלוס

כ ופקיד עלוהי פרעה גוברין ואלויאו יתיה וית אתתיה וית כל דליה: כא וסליק אברם ממצרים הוא ואתתיה
 וכל דליה ולוט עמיה לדרומא: כב ואברם תקיף לחדא בבעירא בכספא ובדהבא: כג ואזל למטלנוהי מדרומא
 ועד בית אל עד אתרא דפרסיה תמן למשכניה בקדמיתא בין בית אל ובין עי: כד לאתר מדבחא דעבד תמן
 בקדמיתא וצלי תמן אברם בשמא דיי: כה ואף ללוט דאזיל עם אברם הוו צאן ותורין ומשכנין: כו ולא סוברת
 יתהון ארעא למתב כחדא ארי הוה קנינהון סגי ולא יכילו למתב כחדא: כז והות מצותא בין רען בעיריה דאברם
 ובין רען בעיריה דלוט וכנענאה ופרזאה ככן יתיב בארעא: כח ואמר אברם ללוט לא כען תהי מצותא בינא ובינך
 ובין רעותי ובין רעותך ארי גוברין אחין אנחנו: כט הלא כל ארעא קדמך אתפרש כען מלותי אם את לצפונא אנא
 לדרומא ואם את לדרומא ואצפנד: ל וזקף לוט ית עינוהי וחזא ית כל מישור ירדנא ארי כליה בית שקינא קדם

פירוש רש"י

(כ) ויצו עליו. על אודותיו, לשלחו ולשמו: (כא) ויעל אברם וגו' הנגבה. לבוא לדרומה של ארץ ישראל; כמו שאמר למעלה: 'הלוך ונסוע הנגבה' (לעיל יט) – להר המוריה. ומכל מקום פשהוא הולך ממצרים לארץ כנען – מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים בדרומה של ארץ ישראל; כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ: (כב) כבד מאד. טעון משאות: (כג) וילך למסעיו. כשחזר ממצרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהן בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ, שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר: בחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מצרים בדרומה של ארץ כנען: (כד) אשר עשה שם בראשנה. ואשר קרא 'שם אברם בשם ה' ; וגם יש לומר 'ויקרא שם' עכשו 'בשם ה' : (כה) ההלך את אברם. מי גרם שהיתה לו זאת? הליכתו עם אברם: (כו) ולא נשא אתם. לא היתה יכולה להספיק מרעה למקניהם;

ולשון קצר הוא, וצריך להוסיף עליו "ולא נשא אתם מרעה הארץ", לפיכך כתב 'ולא נשא' בלשון זכר: (כז) ויהי ריב. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים: נתנה הארץ לאברם ולו אין יורש, ולוט בן אחיו יורשו ואין זה גזל! – והפתוב אומר 'הפנעני והפרזי אז ישב בארץ' ולא זכה בה אברם עדין: (כח) אנשים אחים. קרובים. ומדרש אגדה: דומין בקלסתר פנים: (כט) אם השמאל ואימנה. בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמד לך למגן ולעזר; וסוף דבר הצריך לו, שנאמר 'וישמע אברם כי נשבה אחיו' וגו' (להלן יא:יד): ואימנה. אימין את עצמי, כמו 'ואשמאילה' – אשמאיל את עצמי. ואם תאמר היה לו לנקד 'ואימינה'? כך מצינו במקום אחר 'אם אש להימין' (שמואל כ:לד) ואין נקוד 'להימין': (ל) כי כלה משקה. ארץ נחלי מים: לפני

מפתח סדרי התנך

בפסוק כח מלמד אותנו אברהם אבינו להתרחק ממריבה גם במחיר ויתור למי שאינו צודק.

וכך עשה גדעון עם שבט אפרים בפסוק שנבחר לראש סדר ו' בשופטים:

בידכם נתן אלהים את-שרי מדין את-ערב ואת-זאב ומה-יכליתי עשות ככם אז רפתה רוחם מעליו בדרך הדבר הזה.

שַׁחַת יִהְיֶה אֶת־סֹדֶם וְאֶת־עַמּוּרָה כַּגֶּן־יְהוֹה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶכָה צֹעַר: לך לך
 לֹא וּבִבְחָר־לוֹ לֹט אֶת כָּל־כֶּכֶר הַיָּרְדֵּן וַיִּסַּע לֹט מִקֶּדֶם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל
 לִבּוֹ אַחֲיוֹ: אַבְרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן וְלֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכֶּכֶר וַיֵּאָהֶל עַד־סֹדֶם:
 לָג, לֹד וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים וְחָטָאִים לִיהוֹה מְאֹד: וַיהוֹה אָמַר אֶל־אַבְרָם אַחֲרֵי
 הַפֶּרֶד־לֹט מַעֲמֹ שְׂאֵנָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם צִפְנָה
 לָהּ וְנִגְבְּהָ וְקִדְמָה וַיֵּמָּה: כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנְנָה
 לוֹ וְלִזְרַעְךָ עַד־עוֹלָם: וְשָׁמָּה אֶת־זֶרְעֶךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם־יִוְכַל אִישׁ
 לוֹ לְמַנּוֹת אֶת־עַפְרָה הָאָרֶץ גַּם־זֶרְעֶךָ יִמָּנֶה: קוֹם הִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאָרְכָּהּ
 לָח וּלְרַחֲבָהּ כִּי לְךָ אֶתְנַנְנָה: וַיֵּאָהֶל אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר
 בְּחִבְרוֹן וַיִּבֶן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוֹה:

תרגום אונקלוס

חבלות יי ית סדום וית עמורה כגנתא דיי בארעא דמצרים מטי צער: לא ובחר ליה לוט ית כל מישור ירדנא
 ונטל לוט בקדמיתא ואתפרשו גבר מלות אחוהי: לב אברם יתיב בארעא דכנען ולוט יתיב בקרוי מישורא ופרס
 עד סדום: לג ואנשי סדום בישין בממונהון וחיבין בגויתיהון קדם יי לחדא: לד ויי אמר לאברם בתר דאתפרש
 לוט מעמיה זקוף כען עינך וחזי מן אתרא דאת תמן לצפונא ולדרומא ולמדנקא ולמערכא: לה ארי ית כל ארעא
 דאת חזי לך אתננה ולבנך עד עלמא: לו ואשוי ית בנך סגיאין כעפרא דארעא כמא דלית אפשר לגבר לממני
 ית עפרא דארעא אף בנך לא יתמנון: לז קום הליך בארעא לאורכה ולפותיה ארי לך אתננה: לח ופרס אברם
 ואתא ויטיב במישורי ממרא דבחרון ובנא תמן מדבחא קדם יי:

פירוש רש"י

שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה אותו מישור: פגן ה'. לאילנות: בארץ מצרים. לזרעים: באכה
 צער. עד צער. ומדרש אגדה דורשו לגנאי, על שהיו שטופי זמה בחר לו לוט בשכונתם.
 במסכת הוריות (דף י:): (לא) כפר. מישור, כתרנומו: מקדם. נסע מאצל אברם והלך לו למערכו של
 אברם, נמצא נוסע ממזרח למערב; ומדרש אגדה: הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר: אי אפשר
 לא באברם ולא באלהיו: (לב) ויאהל. נטה אהלים לרועיו ולמקנהו 'עד סדום': (לג) ואנשי
 סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכן עמקם; ורבותינו למדו מכאן 'שם רשעים ירקב'
 (משלי ג:טו): רעים. בגופם: וחטאים. בממונם: לה' מאד. יודעים רבונם ומתכוננים למרד בו:
 (לד) אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו: (לו) אשר אם
 יוכל איש. פשם שאי אפשר לעפר להמנות, כך זרעך לא ימנה: (לח) ממרא. שם אדם:

מפתח סדרי התנ"ך

הבטחת הארץ לאברהם כתובה בפסוקים לג-לז. מימוש ההבטחה נבחר לפתוח שני סדרים:
 ביהושע ראש סדר יג: ויתן ה' לישראל את כל הארץ אשר נשבע לתת לאבותם וירשוה וישבו בה: וינח ה' להם
 מסקיב ככל אשר נשבע לאבותם ולא עמד איש בפניהם מכל איביהם את כל איביהם נתן ה' בידם: לא נפל דבר
 מכל הדבר הטוב אשר דבר ה' אל בית ישראל הכל בא:
 ובירמיה ראש סדר יט: ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש.
 ורשי בספר שמואל (סדר ב פסוק כג) מוכיח את קיום ההבטחה [גם] מראש סדר ד במלכים: בכל אשר ייטיב את ישראל.
 כשיבנה בית עולמים בימי שלמה, ותהא טובתם של ישראל שלימה, כמה שנאמר ... יהודה וישראל רפים כחול
 אשר על הים לרב (מלכים ד:א).

הפטרת סדר י היא מתוך הדברים שיהושע נפרד בהם מעם ישראל לפני מותו:
 ואֶקַח אֶת־אֲבִיכֶם אֶת־אֲבֹרָהּ מֵעֵבֶר הַנָּהָר וְאוֹלָךְ אֹתוֹ בְּכָל־אָרֶץ כְּנָעַן וְאַרְבֵּי אֶת־זֶרְעוֹ... וְאַתֶּן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יִגְעֶת
 בָּהּ וְעֵרִים אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתִּשְׁבּוּ בָהֶם כְּרָמִים וְזִיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטְעַתֶם אִתָּם אֲכָלִים, וְעִתָּה יֵרָאוּ אֶת־ה' וְעִבְדוּ אֹתוֹ
 בְּתָמִים וּבְאֵמֶת וְהִסִּירוּ אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר עִבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת־ה'. (יהושע יז:כ-לא)
 המילים המודגשות בפסוקי ההפטרה הן מצוות ה' לאברהם, שלקח יהושע מתוך סדר זה ושיבץ בדבריו לעם.

על הקשר שבין הסדר והפטרתו פייט רבי יניי (עמ' 123):

יד לאב נתתה / וליופיו ניתאתה // לפניו הילכתה / בארץ אשר הולכתה
 גם מי יתן לי כיונה אבר / וכנשר העלה איבר // ובהבטחת סיבר / לקחתו מעבר

יֵא

א ויהי בימי אמרפל מלך-שנער אריוף מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם מד רביעי ג
 ב ותדעל מלך גוים: עשו מלחמה את-ברע מלך סדם ואת-ברשע מלך
 עמרה שנאב | מלך אדמה ושמאבר מלך צביים [צבואם] ומלך בלע
 ג, ד היא-צער: כל-אלה חברו אל-עמק השדים הוא ים המלח: שתיים עשרה
 ה שנה עבדו את-כדרלעמר ושלש-עשרה שנה מרדו: ובארבע עשרה
 שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את-רפאים בעשתרת
 ו קרנים ואת-הזוזים בהם ואת האימים בשנה קריתים: ואת-החרי
 ז בהררם שעיר עד איל פארן אשר על-המדבר: וישבו ויבאו אל-עין
 משפט הוא קדש ויכו את-כל-שדה העמלקי וגם את-האמרי הישב
 ח בחצצן תמר: ויצא מלך-סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צביים
 ט [צבואם] ומלך בלע הוא-צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים: את
 כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שנער ואריוף מלך
 י אלסר ארבעה מלכים את-החמשה: ועמק השדים בארת בארת חמר

תרגום אונקלוס

א והיה ביומי אמרפל מלכא דבבל אריוף מלכא דאלסר כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי:
 ב עבדו קרבא עם ברע מלכא דסדום ועם ברשע מלכא דעמורה שנאב מלכא דאדמה ושמאבר מלכא דצבואם
 ומלכא דבלע היא צוער: ג כל אלין אתכנשו למישר חקליא הוא אתר ימא דמלחא: ד תרתא עסרי שנין
 פלחו ית כדרלעמר ותלת עסרי שנין מרדו: ה ובארבע עסרי שנין אתא כדרלעמר ומלכיא דעמיה ומחו
 ית גבריא דבעשתרת קרנים וית תקיפא דבהמתא וית אימתני דבשוה קריתים: ו וית חוראי דבטורא דשעיר
 עד מישר פארן דסמך על מדברא: ז ותבו ואתו למישר פלוג דינא היא רקס ומחו ית כל חקל עמלקאה
 ואף ית אמוראה דיתיב בעין גדי: ח ונפק מלכא דסדום ומלכא דעמורה ומלכא דאדמה ומלכא דצבואם
 ומלכא דבלע היא צוער וסדרו עמהון קרבא במישר חקליא: ט עם כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי
 ואמרפל מלכא דבבל ואריוף מלכא דאלסר ארבעא מלכין לקביל חמשא: י ומישר חקליא בירן בירן מסקן חמר

פירוש רש"י

שטים אבל שמו – 'אבל השטים' (במדבר ל:ט); וכן
 'בעל גד' (יהושע ז:יט) – בעל שמו; וכלם מתרגמין
 מישר וכל אחד שמו עליו: על המדבר. אצל
 המדבר כמו 'ועליו מטה מנשה' (במדבר ב:ז); (ז) עין
 משפט הוא קדש. על שם העתיד, שעתידין משה
 ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין, והם מי
 מריבה; ואונקלוס תרגמו כפשוטו: מקום שהיו בני
 המדינה מתקבצים שם לכל משפט: שדה העמלקי.
 עדין לא נולד עמלק, ונקרא על שם העתיד: בחצצן
 תמר. הוא עין גדי. מקרא מלא בדברי הימים (יח:ל)
 ביהושפט: (ט) ארבעה מלכים וגו'. ואף על פי כן
 נצחו המועטים, להודיע שגבורים היו; ואף על
 פי כן לא נמנע אברהם מלרדף אחריהם: (י) בארת
 בארת חמר. בארת הרבה היו שם שנוטלין משם
 אדמה לטיט של בנין; ומדרש אגדה: שהיה הטיט
 מגבל בהם, ונעשה נס למלך סדם שיצא משם,
 לפי שהיו באמות מקצתן שלא היו מאמינין
 שנצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש, וכיון
 שיצא זה מן החמר, האמינו באברהם למפרע:

סדר יא (א) אמרפל. הוא נמרד, שאמר לאברהם:
 פל לתוך כבשן האש: מלך גוים. מקום יש ששמו
 גוים על שם שנתקבצו שמה מכמה אמות ומקומות
 והמליכו איש עליהם ושמו תדעל: (ב) ברע. רע
 לשמים ורע לבריות: ברשע שנתעלה ברשע: שנאב.
 שונא אביו שבשמים: שמאבר. שם אבר לעוף
 ולקפץ ולמרד בהקדוש ברוך הוא: בלע. שם העיר:
 (ג) עמק השדים. כך שמו, על שם שהיו בו שדות
 הרבה: הוא ים המלח. לאחר זמן נמשך הים לתוכו
 ונעשה ים המלח. ומדרש אגדה אומר: שנתבקעו
 הצורים סביבותיו ונמשכו יארים לתוכו: (ד) שתיים
 עשרה שנה עבדו. חמשה מלכים הללו את כדרלעמר:
 (ה) ובארבע עשרה שנה. למרדן 'בא כדרלעמר', לפי
 שהוא היה בעל המעשה נכנס בעבי הקורה:
 (ה) והמלכים וגו'. אלה שלשה מלכים: הזוזים. הם
 'זמזמים' (דברים ב:יט): (ו) בהררם. בהר שלחם:
 איל פארן. כתרגומו 'מישר'. ואומר אני שאין 'איל'
 לשון מישור, אלא מישור של פארן 'איל' שמו,
 ושל ממרא אלוני שמו, ושל ירדן כפר שמו, ושל

יא

יט מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּיז וְהוּא כֹהֵן לֹאֵל עֲלִיּוֹן: וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ לך

כ אֲבָרֶם לֹאֵל עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר־מִגֵּן צָרֶיךָ

כא בִּידֶךָ וַיִּתֶּן־לוֹ מַעֲשֶׂה מְכֹל: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־סֹדֶם אֶל־אֲבָרֶם תֶּן־לִי הַנֶּפֶשׁ חמישי

כב וְהִרְכַּשׁ קַח־לָךְ: וַיֹּאמֶר אֲבָרֶם אֶל־מֶלֶךְ סֹדֶם הִרְמַתִּי יָדִי אֶל־יְהוָה אֵל

כג עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אִם־מַחוּט וְעַד שְׂרוּף־נֹעַל וְאִם־אֶקַּח מְכֹל־

כד אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂיתִי אֶת־אֲבָרֶם: בְּלַעֲדִי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ

הַנְּעָרִים וַחֲלָק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עֲנֵר אֲשָׁכַל וּמִמָּוָה הֵם יִקְחוּ

יב א חֲלָקָם: אַחֵר | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֶל־אֲבָרֶם מה ד

ב בַּמַּחֲזֶה לֹאמַר אֶל־תִּירָא אֲבָרֶם אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ שְׁכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד: וַיֹּאמֶר

אֲבָרֶם אֲדֹנִי יְהוָה מַה־תִּתֶּן־לִי וְאֲנִכִּי הוֹלֵךְ עִרְיָי וּבֶן־מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא

תרגום אונקלוס

מלכא דירושלם אפיק לחים וחמר והוא משמיש קדם אל עלאה: יט וברכיה ואמר בריך אברם לאל עלאה דקניניה שמיא וארעא: כ ובריך אל עלאה דמסר סנאך בידך ויהב ליה חד מן עסרא מכולא: כא ואמר מלכא דסדום לאברם הב לי נפשתיא וקנינא סב לך: כב ואמר אברם למלכא דסדום ארימית ידי בצלו קדם יי אל עלאה דקניניה שמיא וארעא: כג אם מחוטא ועד ערקת מסנא ואם אסב מפל דלך ולא תימר אנא עתירת ית אברם: כד בר מדאכלו עולימיא וחולק גובריא דאזלו עמי ענר אשכול וממרא אנון יקבלון חולקהון: א בטר פתגמיא האלין הוה פתגמא דיי עם אברם בנבואה למימר לא תדחל אברם מימרי תקוף לך אגרך סגי לחדא: ב ואמר אברם יי אלהים מא תתין לי ואנא אזיל דלא ולד ובר פרנסא הדין דבביתי הוא

פירוש רש"י

חירד במלחמה וכחלק הישב על הפלים יחדיו יחלקו' (שמואל יט:ז), ולכך נאמר 'ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמה לחק ולמשפט' (שם כ:א), ולא נאמר 'והלאה' – לפי שכבר נתן החק בימי אברם:

סדר יב (א) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר 'אחר' סמוך, 'אחרי' מפלג; אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר שמה קבלתי שכר על כל צדקותי? לכך אומר לו המקום: 'אל תירא אברם אנכי מגן לך' מן הענש, שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת. ומה שאתה דואג על קבול שכרך – 'שכרך הרבה מאד'! (ב) הולך עירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש, וחבר לו 'ער וענה' (תרי עשר, מלאכי, כא כז) – 'עירי' בלא יורש, כאשר תאמר 'ובכל תבואתי תשרש' (איוב ו:ה) תעקר שרשיה, כך לשון 'עירי' – חסר בנים, ובלעז דישאנפטיץ; ולי נראה 'ער וענה' מגזרת 'ולבי ער' (שיר השירים פס' ס) ו'עירי' לשון חרבן וכן 'ערו ערו' (תהלים סדר יח פסוק צח מזמור קלד שלנו פסוק ו) וכן 'ערו' יסוד' (תרי עשר, חבקוק ג:ג) וכן 'ערער תתערער' (ירמיה ל:מט) וכן 'פי ארזה ערה' (תרי עשר, צפניה יד:לב): ובן משק ביתי. בתרגומו, שכל ביתי נזון על פיו, כמו 'ועל פיך ישק' (לקמן לז:ג), אפיטרופוס שלי, ואלו היה לי בן, היה בני ממנה על שלי:

לחם ויין. כך עושים ליגיצי מלחמה, והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו; ומדרש אגדה רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו: (יט) קנה שמים וארץ. כמו 'עשה שמים וארץ' תהלים סדר טז פסוק מג, מזמור קיג שלנו פסוק כג) – על ידי עשיתן קנאן להיות שלו: (כ) אשר מגן. אשר הסגיר, וכן 'אמגנך ישראל' (תרי עשר, הושע, ג:לב): ויתן לו. אברם: מעשה מפל. אשר לו, לפי שהיה כהן: (כא) תן לי הנפש. מן השבי שלי שהצלת, החזיר לי הגופים לבדם: (כב) הרמתי ידי. לשון שבועה 'מרים אני את ידי לאל עליון'; וכן 'בי נשבעתי' (לקמן יט:טז) – נשבע אני; וכן 'נתתי כסף השדה קח ממני' (לקמן יט:לז) – נותן אני לך כסף השדה וקחהו ממני: (כג) אם מחוט ועד שרוף נעל. אעכב לעצמי מן השבי: ואם אקח מפל אשר לך. ואם תאמר לתת לי שכר מבית גנזיך – לא אקח: ולא תאמר וגו'. שהקדוש ברוך הוא הבטיחני לעשרני, שנאמר 'ואברכך ואגדלה שמך' (לעיל יב:ב): (כד) הנערים. עבדי אשר הלכו אתי, ועוד: ענר אשכול וממרא וגו'. אף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר 'הוא ועבדיו ויכס' (לעיל פסוק טו), וענר וחבריו ישבו על הפלים לשמר – אפלו הכי 'הם יקחו חלקם'. וממנו למד דוד שאמר 'בחלק

מפתח סדרי התנ"ך

שלושה ראשי סדרים פותחים ב'אל־תירא'. כאן, ביהושע סדר ו: ויאמר ה'

אל־יהושע אל־תירא מהם כי בידך נתתם לא־יעמוד איש מהם בפניך. ובירמיה סדר כז: ואתה אל־תירא עבדי יעקב ואל־תחת ישראל כי הנני מושעך מרחוק ואת־זרעך מארץ שבים ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחירי.

יב

ג דַּמְשֶׁק אֲלִיעֶזֶר: וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן-בֵּיתִי יוֹרֵשׁ
 ד אֹתִי: וְהִנֵּה דִבְרֵי-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי-אִם אֲשֶׁר יֵצֵא
 ה מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט-נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסֹפֵר
 ו הַכּוֹכָבִים אִם-תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ: וְהָאֵמֶן בְּיַד-יְהוָה
 ז וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים
 ח לָתֵת לְךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי יְהוָה בְּמָה אֲדַע כִּי
 ט אֵירָשְׁנָה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַח-הָ לְךָ עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ
 י וְתֹר וְגֹזֶל: וַיִּקַּח-לוֹ אֶת-כָּל-אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתֹּךְ וַיִּתֵּן אִישׁ-בְּתָרוֹ
 יא לְקִרְיַת רַעְהוּ וְאֶת-הַצֹּפֵר לֹא בָתָר: וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל-הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם

תרגום אונקלוס

דַּמְשֶׁקָא אֲלִיעֶזֶר: ג וַאֲמַר אַבְרָם הָא לִי לֹא יְהִיב וְלֹד וְהָא בֵּר בֵּיתִי יִרִית יִתִּי: ד וְהָא פִתְגָמָא דִּי עָמִיָּה
 לְמִימַר לֹא יִירָתֶנָּךְ דִּין אֱלֹהִין בֵּר דְּתוּלִיד הוּא יִירָתֶנָּךְ: ה וְאַפִּיק יִתִּיָּה לְבָרָא וַאֲמַר אִסְתְּכִי כַעַן לְשִׁמְיָא וּמִנִּי כּוֹכְבֵּי־אֵם
 אִם תְּכּוּל לְמִמְנִי יִתְהוּן וַאֲמַר לִיה כְּדִין יְהוֹן בְּנֶךָ: ו וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי וַחֲשַׁבְהָ לִיה לְזָכוֹ: ז וַאֲמַר לִיה אָנָּה יִי
 דַּאֲפִיקְתָּךְ מֵאוּר דְּכַסְדָּי לְמִתֵּן לְךָ יִת אֶרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ: ח וַאֲמַר יִי אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲרִי אֵירָתְנָה:
 ט וַאֲמַר לִיה קָרִיב קָדְמִי עֶגְלִין תִּלְתָּא וְעֵזִין תִּלְתָּא וְדִכְרִין תִּלְתָּא וְשִׁפְנִינָא וְכֹר יוֹנָה: י וְקָרִיב קָדְמוּהִי יִת כָּל אֵלִין
 וּפְלִיג יִתְהוּן בְּשׁוּי וַיְהִיב פְּלִגָּא פִילַג לְקַבִּיל חֲבֵרִיָּה וַיִּת עוֹפָא לֹא פְלִיג: יא וַנִּחַת עוֹפָא עַל פְּלִגָּא וְאַפְרַח יִתְהוּן

פירוש רש"י

ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר וגו' (לקמן פסוק יח), ודרך כוונתו ברית לחלק בהמה ולעבר בין בתריה, כמה שנאמר 'העברים בין בתרי העגל' (ירמיה כג: אף כאן, 'תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים' (לקמן פסוק יז) – הוא שלוחו של שכינה, שהיא אש: ואת הצפור לא בטר. לפי שהאמות נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שנאמר 'סבבוני פרים רבים' וגו' (תהלים סדר ג פסוק כה, מזמור כא שלנו פסוק ג), ואומר 'האיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס' (דניאל ה: יז), ואומר 'והצפיר השעיר מלך יון' (שם סח), וישאל נמשלו לבני יונה, שנאמר 'יונתי בחגי הסלע' (שיר השירים פסוק לא), לפיכך בטר בהמות – רמז שיהיו האמות כלים והולכים, ואת הצפור לא בטר – רמז שיהיו ישראל קימין לעולם: (יא) העיט. הוא עוף, על שם שהוא עט ושואף אל הנבלות לטוש עלי אכל (על פי איוב כג:), כמו 'ותעט אל השלל' (שמואל ט: ג): על הפגרים. על הבתרים: [ויג הפגרים. מתרגמינן 'פגליא' אלא מתוך שהרגלו לתרגם 'איש בתרו' (פסוק י) 'ויהב פלגיא' נתחלה להם תבת 'פגליא' ל'פלגיא' ותרגמו הפגרים – פלגיא: וכל המתרגם כן טועה! לפי שאין להקיש בתרים לפגרים, שבתרים תרגומו פלגיא, ופגרים תרגומו פגליא – לשון פגול, כמו 'פגול הוא' (ויקרא טו י) – לשון פגור. (לא מופיע בלייפציג וסותר את הפירוש שלפניו): וישב. לשון נשיבה והפרחה, כמו 'ישב רוחו' (תהלים סדר יט פסוק צד, מזמור קמד שלנו פסוק יז), רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם, ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבוא מלך המשיח:

דַּמְשֶׁק. לפי התרגום דַּמְשֶׁק הָיָה, ולפי מדרש אגדה: שֶׁרָדַף הַמַּלְכִּים עַד דַּמְשֶׁק. וּבִתְלֻמוֹד דָּרְשׁוּ "נוֹטְרִיקוֹן: דּוּלָה וּמִשְׁקָה מִתּוֹרַת רַבּוֹ לְאַחֲרִים." (ג) הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע. וּמָה תּוֹעֵלֶת בְּכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי? (ה) וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה. לְפִי פְשׁוּטוֹ: הוֹצִיאוּ מֵאֵהָלוֹ לַחוּץ לְרֵאוֹת הַכּוֹכָבִים; וּלְפִי מִדְרָשׁוֹ: אָמַר לוֹ: צֵא מֵאַצְטַגְנִינּוֹת שְׁלֶךְ, שְׂרֵאִית בְּמִזְלוֹת שְׁאִינְךָ עֲתִיד לְהַעֲמִיד בֶּן; אַבְרָם – אֵין לוֹ בֶּן, אֲבָל אַבְרָהָם – יֵשׁ לוֹ בֶּן. שְׂרִי – לֹא תֵלֵד, אֲבָל שְׂרָה תֵלֵד! אֲנִי קוֹרָא לָכֶם שֵׁם אַחֵר – וַיִּשְׁתַּנֶּה הַמִּזֵּל; דָּבָר אַחֵר, הוֹצִיאוּ מִחֻלָּלוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהִגְבִּיהוּ לְמַעְלָה מִן הַכּוֹכָבִים, וְזֶהוּ לְשׁוֹן הַבְּטָה, מְלַמֵּעַלָה לְמַטָּה: (ו) וְהָאֵמֶן בֵּה'. לֹא שָׁאֵל לוֹ אוֹת עַל זֹאת, אֲבָל עַל יְרֵשֶׁת הָאָרֶץ שָׁאֵל לוֹ אוֹת וַאֲמַר לוֹ 'בְּמָה אֲדַע' (לקמן פסוק ח): וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשַׁבְהָ לְאַבְרָם לְזָכוֹת וּלְצִדְקָה עַל הָאֵמֶנָה שֶׁהָאֵמֶן בּוֹ. דָּבָר אַחֵר: 'בְּמָה אֲדַע' לֹא שָׁאֵל לוֹ אוֹת, אֲלָא אָמַר לְפָנָיו הוֹדִיעֵנִי בְּאֵיזָה זָכוֹת יִתְקַיֵּמוּ בֵּה? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּזָכוֹת הַקְרָבָנוֹת: (ט) עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת. שְׁלֹשָׁה עֶגְלִים, רִמְזוּ לְשִׁלְשָׁה פָּרִים: פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּפֶר הָעֵלִם דָּבָר שֶׁל צָבוּר, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה: וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת. רִמְזוּ לְשַׁעֲרֵי הַנִּעֲשָׂה בַּפְּנִים, וְשַׁעֲרֵי מוֹסָפִין שֶׁל מוֹעֵד, וְשַׁעֲרֵי חֲטָאֵת יַחֲיד: וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ. אֲשֶׁם וְדָאִי, וְאֲשֶׁם תְּלוּי, וְכַבְשָׂה שֶׁל חֲטָאֵת יַחֲד: וְתֹר וְגֹזֶל. תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה: (י) וַיִּבְתֵּר אֹתָם. חָלַק כָּל אֶחָד לְשְׁנֵי חֻלְקִים; וְאֵין הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִיָּד פְּשׁוּטוֹ: לְפִי שֶׁהָיָה כּוֹרֵת עִמּוֹ בְּרִית לְשֹׁמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו אֶת הָאָרֶץ, כְּדַכְתִּיב 'בְּיוֹם

יב

יב אֲבָרָם: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וַתִּרְדְּמָה נָפְלָה עַל־אֲבָרָם וַהֲנֶה אִימָה חֲשֵׁכָה לְךָ

יג גְּדֻלָּה נִפְלֹת עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדַּע כִּי־גֵר | יִהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ

יד לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וַעֲנֹוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר

טו יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל: וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ

טז בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשִׁיבָה טוֹבָה: וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֲוֹן

יז הָאָמְרִי עַד־הֵנָּה: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וַהֲנֶה תִנּוֹר עֹשֵׁן וּלְפִיד

תרגום אונקלוס

אֲבָרָם: יב וַהֲנֶה שֶׁמֶשׁ לְמִיעֵל וְשִׁנְתָּא נִפְלֹת עַל אֲבָרָם וְהָא אִימָה קָבַל סְגִי נִפְלֹת עָלָיו: יג וַאֲמַר לְאֲבָרָם מָדַע תִּדַּע אֲרִי דִּי־רִין יְהוֹן בְּנֶךָ בְּאַרְעָא לֹא דִּי־לְהוֹן וְיִפְלְחוֹן בְּהוֹן וַעֲנֹוּ יִתְהוֹן אַרְבַּע מֵאָה שָׁנִין: יד וְאַף יִתְ עָמָא דִּי־פְלְחוֹן בְּהוֹן דִּאִין אָנָּא וְכַתֵּר בֵּין יִפְקוֹן בְּקִינָא סְגִי: טו וְאַתְּ תִּתְכַּנֵּישׁ לְוֹת אֲבָהֶיךָ בְּשָׁלֵם תִּתְקַבֵּר בְּסִיבֵי טָבָא: טז וְדָרָא רְבִיעָאָה יִתְוִבֹן הֶלְכָא אֲרִי לֹא שְׁלִים חֻבָּא דְאַמְרָאָה עַד כַּעַן: יז וְהוֹת שֶׁמֶשׁ עָלָת וְקָבֵלָא הוֹה וְהָא תִנּוֹר דִּתְנֵן וְכַעֲוֹר פִּירוּשׁ רִשִּׁי

(יב) וַהֲנֶה אִימָה וגו'. רמז לצרות וחשך של גליות: (יג) כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַעְךָ. משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה. כיצד? יצחק בן ששים שנה כשנולד יעקב; ויעקב כשירד למצרים אמר 'ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה' (לקמן מא:טז) הרי מאה ותשעים; ובמצרים היו מאתים ועשר כמנין רד"ו, הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר 'במצרים היו ארבע מאות' – הרי קהת מיורדי מצרים היה! צא וחשב שנותיו של קהת ושל עמרם ושמונים של משה שהיה כשיצאו ישראל ממצרים אין אתה מוצא אלא שלש מאות וחמשים; ואתה צריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר לידת עמרם, ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ לא להם. לא נאמר 'בארץ מצרים' אלא 'לא להם'. ומשנולד יצחק 'ויגר אברהם' וגו' (לקמן יח:לד), ויצחק 'גור בארץ הזאת' (לקמן כג:יט) 'ויעקב גר בארץ חם' (תהלים סדר יד פסוק קיז, מזמור קד שלנו פסוק כג), 'לגור בארץ באנו' (לקמן מא:יא): (יד) וגם את הגוי. וגם לרבות ארבע מלכיות, שאף הן כלים על ששעבדו את ישראל: דן אנכי בעשר מכות: ברכש גדול. בממון גדול כמו שנאמר 'וינצלו את מצרים' (שמות ט:ח): (טו) ואתה תבוא. ולא תראה כל אלה: אל אבותיך. אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו? למדך שעשה תרח תשובה: תקבר בשיבה טובה. בשרו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו, ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו, ולפיכך מת חמש שנים קדם זמנו, ובו ביום מרד

מפתח סדרי התנ"ך סדר יב פותח בפסוק: הִיָּה דְבִרְהָ אֶל־אֲבָרָם בְּמַחֲזֶה לֵאמֹר אֲל־תִּירָא אֲבָרָם... הפטרת הסדר מפתחת ספר ישעיה (א–יז): חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן־אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־יְהוּדָה וּיְרוּשָׁלַם... כִּי ה' דִּבֶּר... הוּא גֹי חָטָא... אֲרַצְכֶם שְׂמָמָה עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת אֲשֶׁר... רָחֲצוּ הַזְכּוֹ... חָדְלוּ הָרַע. לְמַדּוּ הַיָּטִב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר חָמוּץ שִׁפְטוֹ יְתוֹם רִיבּוֹ אֲלֻמְנָה. הַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי בֵּין הַסֵּדֶר וְהַפְּטָרָתוֹ מוֹדֵגֶשׁ בְּשֵׁתִי לְשׁוֹנוֹת הַנְּבוּאָה: מַחֲזֶה – חֲזוֹן, וְדִיבּוּר. הַמְדַּרְשׁ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (מ"ו), אֹמֵר שִׁישׁ עֶשֶׂר לְשׁוֹנוֹת נְבוּאָה, שְׁתֵּי־מֵהֶן חֲזוֹן וְדִיבּוּר. לְדַבְּרִי רַבִּי לְעֹזֵר חֲזוֹן הִיא הַקֶּשֶׁה מְכוּלָן, וְלִדְעַת רַבִּי יוֹחָנָן דִּיבּוּר הִיא הַקֶּשֶׁה מְכוּלָן. "גְּדוֹל כַּח אֲבִרְהָם שֶׁנִּדְבַּר עִימוֹ בְּחֲזוֹן וּבְדִיבּוּר" (במדרש שם). אֲצַלְנוּ: וַהֲנֶה אִימָה חֲשֵׁכָה גְּדֻלָּה נִפְלֹת עָלָיו... וְעַבְדוּם וַעֲנֹוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וגם בישעיה החשכה הגדולה מפורטת. "כי כבר דיברנו איך שעכשו רואים כמה רחוקים השמיעה והדיבור מצרות ויסורים, מן ראית הצרות והיסורים ומכל שכן לסבלם ר"ל" (רבי קלונימוס קלמיש שפירא הי"ד האדמו"ר מפאסאצנה, דרשות משנות הזעם עמ' 247). ההפטרה מסיימת בתשובה הכוללת משפט וסיוע לחלשים, דרכו של אברהם שנאמר עליו: כִּי יִדְעֹתִיו לִמְעַן אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֶת־בְּנָיו וְאֶת־בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לְעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט (בראשית טו:יט).

יב

יח אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזֵרִים הָאֵלֶּה: בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־אֲבָרָם לְךָ

בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר

יט, כ הַגְּדֹל נְהַר־פָּרָת: אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקְנִזִּי וְאֶת הַקְדְּמֹנִי: וְאֶת־הַחֲתִי

כא וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים: וְאֶת־הָאֹמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרִגְשִׁי

יג א וְאֶת־הַיְּבוּסִי: וְשָׂרִי אֵשֶׁת אֲבָרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֵה מו^ו ה

ב שְׂפָחָה מִצְרִית וְשָׁמָּה הָגָר: וְתֹאמַר שָׂרִי אֶל־אֲבָרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי יְהוָה

מִלֵּדָת בֶּאֱנָא אֶל־שְׂפָחָתִי אוּלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל שָׂרִי:

ג וַתִּקַּח שָׂרִי | אֵשֶׁת אֲבָרָם אֶת־הָגָר הַמִּצְרִית שְׂפָחָתָהּ מִקֶּץ עֶשְׂרֵי שָׁנִים

ד לְשֵׁכֶת אֲבָרָם בָּאָרֶץ כְּנָעַן וַתֵּתֶן אֹתָהּ לְאֲבָרָם אִשָּׁה לוֹ לְאִשָּׁה: וַיָּבֵא

ה אֶל־הָגָר וַתַּהַר וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ: וְתֹאמַר שָׂרִי

תרגום אונקלוס

דאישא ערא בין פלגיא האלין: יח ביוםא ההוא גזר יי עם אברם קים למימר לבנך יחבית ית ארעא הדא מנהרא דמצרים עד נהרא רבא נהרא פרת: יט ית ש'למאי וית קנזאי וית קדמונאי: כ וית חתאי וית פרזאי וית גבראי: כא וית אמוראי וית כנענאי וית גרישאי וית יבוסאי:

ושמה הגר: ב ואמרת שרי לאברם הא כען מנעני יי מלמילד עול כען לות אמתי מאם אתבני מנה וקביל אברם למימר שרי: ג ודברת שרי אתת אברם ית הגר מצריא אמתה מסוף עסר שנין למתב אברם בארעא דכנען ויהבת יתה לאברם בעלה ליה לאתו: ד ועאל לות הגר ועדיאת וחזת ארי עדיאת וקלת רבונתה בעינהא: ה ואמרת שרי

פירוש רש"י

יח) לזרעך נתתי. אמירתו של הקדוש ברוך הוא כאלו היא עשויה: הנהר הגדל נהר פרת. לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו 'גדול', אף על פי שהוא מאחר בארבעה נהרות היוצאים מעדן, שנאמר 'והנהר הרביעי הוא פרת' (לעיל ב:א); משל הדיוט: עבד מלך – מלך, הדבק לשחור – וישתחוו לך: (יט) את הקיני עשר אמות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלשה: אדום ומואב ועמון – והם קיני קנזי וקדמני – עתידים להיות ירשה לעתיד, שנאמר 'אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם' (ישעיה ה:יג): (כ) ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר בה 'ההוא יקרא ארץ רפאים' (דברים ג:כ):

סדר יג (א) שפחה מצרית. בת פרעה היתה, כשראה נסים שנעשו לשרה אמר: מוטב שתהא

[המשך מעמוד קודם]

מפתח סדרי התנ"ך

על הקשר שבין הסדר והפטרות פייט רבי ינאי (עמ' 136):

יה מאמרות עשרה חתכתה // ובלשונות עשרה נבואה קראתה
נבואה חזון ציווי דבר אמירה // הטפה משל מליצה משא חדה
יקר לאיתן אז יידעתה // כי בשלשת היקרים שבהם לו נודעתה
יידוע דיבר ואומר וחזון // לדבר ולאומר לשמוע ולאזון

ככתוב חזון ישעיהו בן-אמוץ אשר חזה על-יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אתו יחזקיהו מלכי יהודה. ונאמר ככל הדברים האלה וככל החזון הזה כן דבר נתן אל-דוד. [עד כאן מ' ינאי].

ובמדרש ויקרא רבא (א,ד): רבי אבין בשם רבי ברכיה סבא פתח 'אז דברת בחזון לחסידך וגו'' (תהלים סדר יב פסוק עח, מזמור פח שלנו פסוק כ), מדבר באברהם שנדבר עמו בדבור ובחזון, דבר אחר... מדבר בדוד שנדבר עמו בחזון ובדבור... זו משמעות הברית שנכתבה בין ה' לאברהם כאן בפסוק יח, היא מוזכרת במימושה בראש סדר כז במלכים: ויחן ה' אתם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את-אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל-פניו עד-עתה.

יג

אֶל-אַבְרָם חֲמִסִּי עָלַיָּךְ אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׂפָחְתִּי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאָקֵל
 בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-שָׂרִי הִנֵּה שְׂפָחְתְּךָ
 בְּיָדְךָ עֲשִׂי-לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שָׂרִי וַתְּבָרַח מִפָּנֶיהָ: וַיִּמְצָאָהּ מִלֶּאךָ
 ח יְהוָה עַל-עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל-הָעֵין בְּדֶרֶךְ שׁוּר: וַיֹּאמֶר הָגֵר שְׂפָחַת
 שָׂרִי אִי-מִזֶּה בָּאת וְאַנָּה תִּלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרִי גִבְרָתִי אֲנֹכִי בָּרַחַת:
 ט וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה שׁוּבִי אֶל-גִּבְרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ: וַיֹּאמֶר לָהּ
 יא מִלֶּאךָ יְהוָה הֲרַבָּה אֲרַבָּה אֶת-זֶרְעֶךָ וְלֹא יִסְפָּר מֶרֶב: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ
 יב יְהוָה הִנֵּךְ הָרָה וּלְיִלְדָּתָךְ בֶּן וְקִרְאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי-שָׁמַע יְהוָה
 יג אֶל-עֲנִיָּךְ: וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יוֹם כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָי כָּל-אֲחִיו
 יד יִשְׁכֹּן: וַתִּקְרָא שֵׁם-יְהוָה הַדְּבָר אֱלֹהִי אֵתָּה אֵל רֹאִי כִּי אָמְרָה הָגַם הָלָם
 טו רָאִיתִי אַחֲרֵי רֹאִי: עַל-כֵּן קָרָא לְבָאָר בָּאָר לַחֵי רֹאִי הִנֵּה בֵּין-קָדֵשׁ וּבֵין
 טו בָּרָד: וַתֵּלֶד הָגֵר לְאַבְרָם בֶּן וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם-בְּנוֹ אֲשֶׁר-יִלְּדָהּ הָגֵר

תרגום אונקלוס

לְאַבְרָם דִּין לִי עָלְךָ אָנָּה יְהִיבִית אִמִּיתִי לָךְ וְחֻזַּת אֲרִי עֲדִיאת וְקִלִּית בְּעֵינֶיהָ יָדִין יִי בִּינָא וּבִינָךְ: ו וַיֹּאמֶר אַבְרָם
 לְשָׂרִי הֵא אִמִּיתִךְ בְּיָדְךָ עֲבִידִי לָהּ דְּתַקִּין בְּעֵינֶיךָ וְעֵנִיתָה שָׂרִי וְעִרְקַת מִן קְדֻמָּהָ: ז וַאֲשַׁכַּח מִלֶּאכָא דִּי
 עַל עֵינָא דְּמִיָּא בַּמִּדְבָּר עַל עֵינָא בְּאוֹרְחָא דְּחִגְרָא: ח וַיֹּאמֶר הָגֵר אִמִּיתָה דְּשָׂרִי מִנָּן אֵת אֵתִיא וְלֹאֵן אֵת אֲזֵלָא
 וְאִמִּית מִן קָדָם שָׂרִי רְבוּנְתִי אָנָּה עִרְקָא: ט וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאכָא דִּי תוֹכִי לֹות רְבוּנְתִיךָ וְאִשְׁתַּעֲבִידִי תַּחֲוֹת יְדֶיהָ:
 י וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאכָא דִּי אִסְגָּאָה אִסְגִּי יֵת בְּנִי וְלֹא יִתְמַנֵּן מִסְגִּי: יא וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאכָא דִּי הֵא אֵת מַעֲדִיא
 וַתִּלְיִדִין בֶּר וַתִּקְרֵן שְׁמִיהָ יִשְׁמָעֵאל אֲרִי קָבִיל יִי צְלוּתִיךָ: יב וְהוּא יִהְיֶה מְרֹוד בְּאִנְשָׁא הוּא יִהְיֶה צָרִיךְ לְכוּלָּא
 וְאִף אִנְשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לִיהָ וְעַל אִפִּי כָל אַחֲוֵי יִשְׂרָאֵל: יג וְצִלִּיָּאת בְּשֵׁמָא דִּי דִּאֲתַמְלִל עֲמָה אִמִּית אֵת הוּא אֱלֹהָא
 חֲזִי כוּלָּא אֲרִי אִמִּית אִף אָנָּה שְׂרִיתִי חֲזִיא בְּתֵר דִּאֲתַגְלִי לִי: יד עַל כֵּן קָרָא לְבִירָא בִּירָא דְּמִלֶּאךָ קִיִּימָא
 אֲתַחֲזִי עֲלֶיהָ הֵא הִיא בֵּין רָקִם וּבֵין חִגְרָא: טו וַיִּלְיִדַת הָגֵר לְאַבְרָם בֶּר וַיִּקְרָא אַבְרָם שׁוּם בְּרִיה דִּילִידַת הָגֵר

פירוש רש"י

מִקְנֵנָתָ בְּאֲרָזִים (ירמיה יא:מג): וְקִרְאתָ שְׁמוֹ. צוּרִי
 הוּא, כְּמוֹ שְׂאוּמֵר לְזָכֹר וְקִרְאתָ אֵת שְׁמוֹ יִצְחָק
 (לִקְמֵן יִדִּי:ט): (יב) פָּרָא אָדָם. אוֹהֵב מִדְּבָרוֹת לְצוּד
 חַיּוֹת, כְּמוֹ שְׂפָחוֹב, וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רֹבֵה קֶשֶׁת
 (לִקְמֵן יִהְיֶה:ז): יָדוּ בְּכָל. לִסְטִים: וַיֵּד כָּל בּוֹ. הַכֹּל שׁוֹנְאִין
 אוֹתוֹ וּמִתְגָּרִין בּוֹ: וְעַל פָּנָי כָּל אֲחִיו יִשְׁכֹּן. שֵׁיִיָּהּ
 זָרְעוֹ גָּדוֹל: (יג) אֵתָּה אֵל רֹאִי. נִקְוֵד חֲטָף קִמֵּץ
 מִפָּנָי שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר; אֱלֹהֵי הָרֹאִיָּה, שְׂרֹוֹאָה
 בְּעֵלְבוֹן שֶׁל עֲלוּבִין: הָגַם הָלָם. לְשׁוֹן תַּמָּה: וְכִי
 סְבוּרָה הֵייתִי שְׂאֵף הָלוֹם בַּמִּדְבָּרוֹת רֹאִיתִי שְׁלוּחוֹ
 שֶׁל מְקוֹם, 'אַחֲרֵי רֹאִי' אוֹתָם בְּבִיתוֹ שֶׁל אַבְרָם
 שֶׁשֵּׁם הֵייתִי רְגִילָה לְרֹאוֹת מִלְּאָכִים! וַתִּדַּע שֶׁהִיָּתָה
 רְגִילָה לְרֹאוֹתָם – שֶׁהָרִי מְנוּחַ רָאָה אֵת הַמִּלֶּאךָ
 פַּעַם אַחַת וַיֹּאמֶר 'מוֹת נָמוּת' (שׁוּפְטִים ט:מז), וְזוֹ
 רָאֵתָה אֲרַבְּעָה זֵה אַחֵר זֵה וְלֹא חָרְדָּה: (יד) בָּאָר
 לַחֵי רֹאִי. כְּתִרְגוּמוֹ 'דְּמִלֶּאךָ קִיִּימָא אֲתַחֲזִי עֲלֶיהָ:
 (טו) וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם וְגו'. אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע
 אַבְרָם דְּבָרֵי הַמִּלֶּאךָ שֶׁאָמַר 'וְקִרְאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל'
 – שֶׁרְתָּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עָלָיו וַיִּקְרָאוּ יִשְׁמָעֵאל:

(ה) חֲמִסִּי עָלַיָּךְ. חֲמָס הַעֲשׂוֹי לִי עָלֶיךָ אֲנִי מִטִּילָה
 הַעֲנֵשׁ; כְּשֶׁהִתְפַּלֵּלְתָּ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 'מָה תִּתֵּן
 לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי' (לַעִיל יב:ב) לֹא הִתְפַּלֵּלְתָּ אֶלָּא
 עָלַיָּךְ! וְהָיָה לָךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁנֵינוּ וְהִייתִי אֲנִי
 נִפְקֶדֶת עִמָּךְ; וְעוֹד: דְּבָרֶיךָ אֵתָּה חוֹמַס מִמֶּנִּי,
 שֶׁאֵתָּה שׁוֹמֵעַ בְּזִיוְנִי וְשׁוֹתֵק: אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׂפָחְתִּי וְגו'
 בֵּינִי וּבֵינֶיךָ. כָּל בֵּינָךְ שֶׁבִּמְקָרָא חֶסֶד וְזֶה מִלָּא,
 קָרִי בִיה 'וּבִינָיָךְ'; שֶׁהַכְּנִסָּה עֵין הָרַע בַּעֲבוּרָה שֶׁל
 הָגֵר וְהַפִּילָה עָבְרָה; הוּא שֶׁהַמִּלֶּאךָ אוֹמֵר לְהָגֵר
 'הִנֵּךְ הָרָה' (לִקְמֵן פִּסּוּק יא), וְהֵלֵא כָּבֵד הָרְתָה וְהוּא
 מִבְּשׂוֹר לָהּ שֶׁתִּהְיֶה? אֶלָּא מִלְּמַד, שֶׁהַפִּילָה הָרִיוֹן
 הָרֵאשׁוֹן: (ו) וַתַּעֲנֶה שָׂרִי. הִיָּתָה מְשַׁעֲבֶדֶת בָּהּ
 בְּקִשִּׁי: (ח) אִי מִזֶּה בָּאת. מִהִיכֵן בָּאת? יוֹדַע הָיָה,
 אֶלָּא לִתֵּן לָהּ פֶּתַח לִכְנֵס עֲמָה בְּדְבָרִים. וְלִשְׁוֹן 'אִי
 מִזֶּה' – אִיָּהּ הַמְּקוֹם שֶׁתֹּאמַר עָלָיו מִזֶּה אֲנִי בָּאָה:
 (ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ ה' וְגו'. עַל כָּל אֲמִירָה הָיָה
 שְׁלוּחַ לָהּ מִלֶּאךָ אַחֵר, לִכְךָ נֹאמַר מִלֶּאךָ בְּכָל
 אֲמִירָה וְאֲמִירָה: (יא) הִנֵּךְ הָרָה. כְּשֶׁתִּשְׁוֹבִי תִהְיֶה,
 כְּמוֹ 'הִנֵּךְ הָרָה' (שׁוּפְטִים ט:כט) דִּאֲשַׁת מְנוּחַ:
 וּלְיִלְדָּתָךְ בֶּן. כְּמוֹ 'וּלְיִלְדָּתָךְ'. וְדוּמָה לוֹ: 'יִשְׁכַּת בְּלִבְנוֹן

יג

יד

יז וַיִּשְׁמַעְאֵל: וְאַבְרָם בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלֶדֶת-הָגֵר אֶת-יִשְׁמָעֵאל לֵךְ

א לְאַבְרָם: וַיְהִי אַבְרָם בֶּן-תְּשַׁעִים שָׁנָה וְתִשְׁעֵי שָׁנִים וַיָּרָא מִזֶּה ו

יח וַיְהִי אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי-אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לְפָנַי וַהֲיָה תָמִים:

יט וַאֲתַנְּה בְרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ בְּמָאֵד מְאֹד: וַיִּפֹּל אַבְרָם

כ עַל-פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר: אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאַב

כא הַמּוֹן גּוֹיִם: וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי

כב אַבְרָהָם מוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ: וְהִפְרֵתִי אִתְּךָ בְּמָאֵד מְאֹד וְנִתְּתִיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים

כג מִמֶּנִּי יֵצְאוּ: וְהִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם

כד לְבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ: וְנִתְּתִי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ

כה אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזָת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם

כו לְאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֵתָּה

תרגום אונקלוס

יז וַיִּשְׁמַעְאֵל: טז וַאֲבָרָם בֶּר תַּמְנִין וְשִׁית שָׁנִין כַּד יֵלִידַת הָגֵר יֵת יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם: בֶּר תִּשְׁעִין וְתִשְׁעֵי שָׁנִין וַאֲתַנְּגִלִי יֵי לְאַבְרָם וַאֲמַר לִיה אֲנִי אֵל שְׂדֵי פֶלַח קְדָמִי וְהוּי שְׁלִים: ז וַאֲתַנִּין קִימִי בֵין מִימְרִי וּבִינְךָ וַאֲסַגִּי יֵתךָ לְחֶדָא לְחֶדָא: ג וּנְפֹל אַבְרָם עַל אַפּוּהִי וּמְלִיל עֲמִיה יֵי לְמִימֶר: ד אֲנִי הָא גִזֵּר קִימִי עֲמֶךָ וְתַהִי לְאַב סָגִי עֲמִמִּין: ה וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד יֵת שִׁמְךָ אַבְרָם וְיַהִי שִׁמְךָ אַבְרָהָם אֲרִי לְאַב סָגִי עֲמִמִּין יִתְבַּתֵּךְ: ו וַאֲפִישׁ יֵתךָ לְחֶדָא לְחֶדָא וַאֲתַנְּגִי לְכַנְשָׁן וּמְלָכִין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְמִיָּא מִנְךָ יִפְקֹון: ז וַאֲקִים יֵת קִימִי בֵין מִימְרִי וּבִינְךָ וּבֵין בְּנֶךָ בְּתָרְךָ לְדִרְיָהוֹן לְקִים עַלְם לְמַהוּי לְךָ לְאַלְהָ וּלְכַנְשָׁן בְּתָרְךָ: ח וַאֲתַנִּין לְךָ וּלְכַנְשָׁן בְּתָרְךָ יֵת אֶרֶע תּוֹתִבּוֹתְךָ יֵת כָּל אֶרֶעָא דְכְנַעַן לְאַחְסַנַת עַלְם וְאַהוּי לְהוֹן לְאַלְהָ: ט וַאֲמַר יֵי לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יֵת קִימִי תִשְׁמֹר אֵת

פירוש רש"י

לא היה בו כח לעמד ורוח הקדש נצבת עליו; וזהו שנאמר בבלעם 'נפל וגלוי עינים' (במדבר כ"ז), בבְּרִיתָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִצָּאֵתִי כֵן: (ה) כִּי אַב הַמוֹן גּוֹיִם. לשון נוטריקון של שמו, ור"ש שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב לכל העולם, לא זזה ממקומה; שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע, שנאמר 'ויקרא משה להושע בן נון יהושע' (במדבר י"ב: טז): (ו) וְנִתְּתִיךָ לְגוֹיִם. ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מבשרו עליו: (ז) וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי. ומה היא הברית? 'להיות לך לאלהים': (ח) לְאַחֲזָת עוֹלָם. ושם אהיה להם לאלהים, אבל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה: (ט) וְאַתָּה. ו"ו זו מוסיף על ענין ראשון – 'אני הנה בריתי אתך' (לעיל פסוק ד), 'ואתה' הוּי זְהִיר לְשִׁמְרוֹ, ומה היא שמירתו? 'זאת בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם וגו':

מרחב סדר יד הוא ברית ה' עם אברהם הכוללת את הבטחת הזרע לאברהם משרה (פסוק טז) והבטחת הארץ (פסוק ח). הברית מיוחדת לזרע זה: וְאַתָּה בְּרִיתִי אֲקִים אֶת-יִצְחָק (פסוק כא). והיא הבטחת קיומו של עם ישראל. ברית היא הבטחה אך היא גם מחויבות הדדית. הפטרת סדר יד היא בירמיהו (כ"ז-כ"ח) פותחת בהבטחת הקיום: כֹּה אָמַר ה' אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא-שָׁמַתִּי: גַּם-זֶרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עַבְדִּי אֲמָאס מִקַּחַת מִזְרַעו מִשְׁלֵי אֶל-זֶרַע אַבְרָהָם יִשְׁחָק וַיַּעֲקֹב כִּי-אֵשִׁיב אֶת-שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים: אַךְ כּוֹלֶלַת גַּם אֶת הָעוֹנֵשׁ עַל הַפֶּרֶתָּה: הִנְנִי נֹתֵן אֶת-הָעִיר הַזֹּאת... וּשְׂרָפָה בָּאֵשׁ: [ההפטרה מדלגת, לפי רוב קטעי הגניזה, על תיאור הפרת הברית שכרת צדקיהו עם השרים והעשרים לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ... וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלָחוּ: וַיִּשְׁוּבוּ... וַיִּכְבְּשׁוּם לְעַבְדֵּיהֶם:] ומסתיימת באיזכור ברית עשרת הדברות כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִכִּי כְרַתִּי בְרִית אֶת-אַבְרָהָם בְּיוֹם הַזֶּה הוֹצֵא אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים לֵאמֹר:

יד

י וְזָרַעְךָ אַחֲרַיִךְ לְדֹרֹתָם: זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין לך
 יא זָרַעְךָ אַחֲרַיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר: וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה
 יב לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: וּבֶן-שְׁמֹנֶת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר
 לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלֵד בַּיִת וּמִקְנֵת-פֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא:
 יג הַמּוֹל | יְמוֹל יֵלֵד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת כֶּסֶף וְהִיְתָה בְרִיתִי בִּבְשָׂרְכֶם לְבְרִית
 יד עוֹלָם: וְעָרַל | זָכָר אֲשֶׁר לֹא-יְמוֹל אֶת-בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
 טו מֵעַמִּיהָ אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּר: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם מֶח^{טו} i
 טז שָׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שָׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ: וּבִרְכָתִי אֶתָּה וְגַם
 יז נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכָתִיהָ וְהִיְתָה לְגוֹיִם מַלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וַיִּפֹּל
 אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבֵּן מֵאָה-שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם-שָׂרָה
 יח הִבַּת-תְּשׁוּעִים שָׁנָה תֵּלֵד: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמַעְעָל יִחְיָה

תרגום אונקלוס

ובנך בתוך לדריהון: י דין קימי דתשרון בין מימרי וביניכון ובין בנך בתוך מגזר לכון כל דכורא:
 יא ותגזרון ית בסרא דעורלתכון ויהי לאת קים בין מימרי וביניכון: יב ובר תמניא יומין יגזר לכון
 כל דכורא לדריכון יליד ביתא וזבין כספא מכל בר עממין דלא מבנך הוא: יג מגזר יגזר יליד ביתך וזבין כספך
 ויהי קימי בכסרכון לקים עלם: יד וערל דכורא דלא יגזר ית בסרא דעורלתיה וישתיצי אנשא ההוא מעמיה
 ית קימי אשני: טו ואמר יי לאברהם שרי אתתך לא תקרי ית שמה שרי ארי שרה שמה: טז ואברך יתה ואף אתין מנה
 לך בר ואברכנה ותהי לכנשן מלכין דשלטין בעממא מנה יהון: יז ונפל אברהם על אפיה וחידי ואמר
 בלביה הלבר מאה שנין יהי ולד ואם שרה הבת תשעין שנין תליד: יח ואמר אברהם קדם יי לוי ישמעאל יתקים

פירוש רש"י

(י) ביני וביניכם וגו'. אותם של עכשו: ובין זרעך
 אחריך. העתידין להולד אחריך: המול. כמו
 'להמול', כמו שאתה אומר 'עשות' כמו 'לעשות':
 (יא) ונמלתם. כמו 'ומלתם', והנו"ן בו יתרה ליסוד
 הנופל בו לפרכים, כמו נו"ן של 'נושך' ונו"ן של
 'נושא'. ונמלתם' כמו 'ונשאאתם' (לקמן מ:לו), אבל
 'ימול' לשון יפעל, כמו 'עשה' 'יאכל': (יב) יליד
 בית. שילדתו השפחה בביתך: ומקנת כסף. שקנאו
 משנולד: (יג) המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו
 ולא אמר לשמונה ימים, ללמדך שיש יליד בית
 נמול לאחד [ויג לאחר שמונה ימים], כמו שמפרש
 במסכת שבת (קלח:): (יד) וערל זכר. כאן למד
 שהמילה באותו מקום שהוא מבדיל בין זכר
 לנקבה: אשר לא ימול. משיגיע לכלל ענשין
 'ונכרתה'. אבל אביו אין ענוש עליו כרת – אבל
 עובר ב'עשה': ונכרתה הנפש. הולך עירי ומת
 קדם זמנו: (טו) לא תקרא את שמה שרי. דמשמע
 'שרי' – לי ולא לאחרים, 'כי שרה' סתם 'שמה' –
 שתהא שרה על כל: (טז) וברכתי אתה. ומה היא
 הברכה? שחזרה לנערותה, שנאמר 'היתה לי
 עדנה' (לקמן טז:יב): וברכתי. בהנקת שדים

מפתח סדרי התנ"ך ברית ה' עם ישראל נמצאת בראשי הסדרים: שמות כו, דברים ז, יהושע ה, מלכים כז,
 ירמיה יח, ושם בסדר כט ציון ישאלו דרך הנה פניהם באו ונלוו אל-ה' ברית עולם לא תשכח. ביחזקאל ט, ובדניאל
 ו ואתפללה לה' אלהי ואתודה ואמרה אנא ה' האל הגדול והנורא שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו:

יֵד

יֵד לְפָנֶיךָ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹל שְׂרָה אֶשְׁתְּךָ יִלְדֶת לְךָ בֵּן וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ
כ יִצְחָק וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: וְלִישְׁמֻעָאֵל
שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה | בִּרְכָתִי אִתּוֹ וְהִפְרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמָאד מְאֹד
כא שְׁנַיִם־עָשָׂר נָשִׂאֻם יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל: וְאֶת־בְּרִיתִי אֲקִים
כב אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שְׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרִית: וַיְכַל לְדַבֵּר
כג אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבָרָהָם: וַיִּקַּח אֲבָרָהָם אֶת־יִשְׁמֻעָאֵל בְּנוֹ וְאֶת
כד כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֶת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶּפוֹ כָּל־זָכָר בְּאֲנָשֵׁי בֵית אֲבָרָהָם וַיָּמַל
כה אֶת־בְּשָׂר עַרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים: וְאֲבָרָהָם
כו בֶּן־תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בָּהֶמְלֹו בְּשָׂר עַרְלָתוֹ: וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ
כז עָשָׂרָה שָׁנָה בָּהֶמְלֹו אֶת בְּשָׂר עַרְלָתוֹ: בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נָמוּל אֲבָרָהָם
כח וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ: וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יְלִיד בֵּית וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נָכָר
נִמְלְוּ אִתּוֹ:

מפטיר

תרגום אונקלוס

קדמך: יֵד וַאֲמַר יֵד בְּקוֹשְׁטָא שְׂרָה אֶתְתָּךְ תֵּלִיד לְךָ בֵּר וְתִקְרִי יֵד שְׁמִיָּה יִצְחָק וְאֲקִים יֵת קִימִי עֲמִיָּה לְקִים עֲלָם לְבִנּוּהִי
בְּתִירוּהִי: כ וַעַל יִשְׁמֻעָאֵל קְבִילִית צְלוּתְךָ הָא בְּרִיכִית יֵתִיָּה וְאִפִּישִׁית יֵתִיָּה וְאִסְגִּיתִי יֵתִיָּה לְחֻדָּא לְחֻדָּא תִּרִי עֶסֶר רַבְּרִין
יּוֹלִיד וְאֶתְנַנְיָה לְעַם סִגִּי: כא וַיֵּת קִימִי אֲקִים עִם יִצְחָק דְּתִלִיד לְךָ שְׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין בְּשִׁתָּא אֹחֲרִנְתָּא: כב וְשִׁינִי לְמַלְלָא
עֲמִיָּה וְאִסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי מַעְלוּוֹהִי דְּאֲבָרָהָם: כג וּדְכַר אֲבָרָהָם יֵת יִשְׁמֻעָאֵל בְּרִיָּה וַיֵּת כָּל יְלִידֵי בֵיתִיָּה וַיֵּת כָּל זְבִינִי כִּסְפִיָּה
כד כָּל דְּכוּרָא בְּאֲנָשֵׁי בֵית אֲבָרָהָם וּגְזֹר יֵת בְּסָרָא דְּעוֹרְלָתָהוֹן בְּכֻרָן יוֹמָא הַדִּין כַּמָּא דְּמַלִּיל עֲמִיָּה יֵד: כה וְאֲבָרָהָם בֵּר תִּשְׁעִין
וְתִשְׁעֵי שָׁנִין כַּד גְּזֹר בְּסָרָא דְּעוֹרְלָתִיָּה: כה וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּרִיָּה בֵּר תִּלַּת עֶסְרִי שָׁנִין כַּד גְּזֹר יֵת בְּסָרָא דְּעוֹרְלָתִיָּה: כז בְּכֻרָן
יּוֹמָא הַדִּין אֶתְגְּזֹר אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּרִיָּה: כז וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתִיָּה יְלִידֵי בֵיתָא וּזְבִינִי כִּסְפָא מִן בְּנֵי עַמְמִיָּא אֶתְגְּזֹרוּ עֲמִיָּה:

פירוש רש"י

עֲשָׂר נָשִׂאֻם. כַּעֲנָנִים יְכָלוּ, כִּמּוֹ 'נָשִׂאִים וְרוּחַ'
(משלי ז:ב): (כז) מֵעַל אֲבָרָהָם. לְשׁוֹן נָקִיָּה הוּא כָּלִפִּי
שְׂכִינָה, וְלִמְדֵנוּ שֶׁהַצְדִּיקִים מְרַכְּבֵתוּ שֶׁל מְקוֹם:
(כג) בְּעֶצֶם הַיּוֹם. בּוֹ בְּיוֹם שְׁנֻצְטוּהָ, בְּיוֹם וְלֹא
בְּלִילָה, לֹא נִתְיָרָא לֹא מִן הַגּוֹיִם וְלֹא מִן הַלְּצָנִים,
וְשֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹיְבָיו וּבְנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: אֵלּוּ רְאִינוּהוּ
לֹא הִנְחִנוּהוּ לְמוֹל וּלְקִים מִצּוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם: וַיָּמַל.
לְשׁוֹן וַיִּפְעַל: (כד) בָּהֶמְלֹו. בְּהַפְעֵלוֹ, כִּמּוֹ 'בְּהַפְרָאֵם'
(לעיל ב:א) [וַיִּגְזֹל אֲבָרָהָם סִפִּין וְאַחֲזָא בְּעַרְלָתוֹ וְרָצָה
לְחַתֵּךְ וְהָיָה מִתִּירָא, שֶׁהָיָה זָקֵן, מִה עָשָׂה הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא? שֶׁלַח יָדוֹ וְאַחֲזָא עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְכָרוֹת
עִמּוֹ הַבְּרִית' (עזרא ח:יז), 'לֹו' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'עִמּוֹ',
בְּרִאשִׁית רַבָּה:] בָּהֶמְלֹו בְּשָׂר עַרְלָתוֹ. בְּאֲבָרָהָם לֹא
נֶאֱמַר 'אֵת', לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה חֹסֵר אֶלָּא חֲתוּךְ בְּשָׂר,
שֶׁכֶּבֶר נִתְמַעַף עַל יְדֵי תִשְׁמִישׁ, אֲבֹל יִשְׁמַעְאֵל
שֶׁהָיָה יָלֵד הַזָּקֵק לְחַתֵּךְ עַרְלָה וּלְפָרַע הַמִּילָה,
לְכַךְ נֶאֱמַר בּוֹ 'אֵת': (כו) בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. שֶׁמֶלָּאוּ
לְאֲבָרָהָם תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה וַיִּשְׁמַעְאֵל שְׁלֹשׁ
עָשָׂרָה שָׁנִים, 'נִמְלֹו אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ':

מפתח סדרי התנך

ערכים בראשי הסדרים רש"י כאן על פסוק יח מסביר את המצווה שבראש הסדר 'התהלך לפני' כמצווה לחיות ביראת
שמים: יחיה לפניך. יחיה ביראתך, כמו 'התהלך לפני' – 'פִּלַּח קִדְמִי':

טז	כה ססס	התימנים מתחילים כאן	ואל-מי קמז	
כו	תִּדְמִיוֹנִי וְאַשׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ: שְׁאוּ-מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בָרָא אֱלֹהֵי הַמוֹצִיא בַּמִּסְפָּר צָבָאָם לְכֹלָם בְּשֵׁם יְקֹרָא מֶרֶב אוֹנִים וְאַמִּין			
כז	כֹּחַ אִישׁ לֹא נַעֲדָר: ◊ לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר		קמח	וכאן הספרדים והאשכנזים
כח	יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְרָכֶי מִיְהוָה וּמֵאַלְהֵי מִשְׁפְּטֵי יַעֲבֹר: הֲלוֹא יִדְעַת אִם-לֹא שָׁמַעַתְּ אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא			
כט	יִיעָף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: נָתַן לִיעָף כֹּחַ וּלְאַיִן אוֹנִים			
ל, לא	עֲצָמָה יִרְבֶּה: וַיַּעֲפוּ נַעֲרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים כָּשׁוּל יִכְשְׁלוּ: וְקוֹץ יְהוָה יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֶבֶר כְּנַשְׂרִים יִרְוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא			
לב	יַעֲפוּ: ◊ הַחֲרִישׁוּ אֵלֶי אֲיִים וּלְאַמִּים יַחֲלִיפוּ	קמט		
לג	כֹּחַ יִגְשׁוּ אֲזִי יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ לְמִשְׁפָּט נִקְרְבָה: מִי הָעִיר מִמְּזֻחַ צֶדֶק יִקְרָאֶהוּ לְרִגְלוֹ יִתֵּן לִפְנֵי גוֹיִם וּמַלְכִּים יִרְדּוּ יִתֵּן כַּעֲפֹר חֲרִבּוֹ כְּקֶשׁ			
לד, לה	נִדָּף קִשְׁתּוֹ: יִרְדָּפֻם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֶרֶץ בְּרִגְלָיו לֹא יָבוֹא: מִי-פָעַל וַעֲשֶׂה קִרְא הַדְּרוֹת מֵרָאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאַתָּה אַחֲרָנִים			
לו, לז	אֲנִי-הוּא: רְאוּ אֲיִים וּרְאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יַחֲרִדוּ קִרְבוּ וַיִּתְּאוּ: אִישׁ אֶת-רַעְיוֹ יַעֲזֹרוּ וּלְאַחֵיו יֹאמְרוּ חֲזָק: וַיַּחֲזֵק חֲרָשׁ אֶת-צִרְף מַחֲלִיק			
לט	פְּטִישׁ אֶת-הַעוֹלָם פָּעַם אָמַר לְדָבָק טוֹב הוּא וַיַּחֲזִקֵהוּ בַּמִּסְמָרִים			
מ	לֹא יָמוּט: ◊ וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר קָנִיתִיךָ זָרַע אֲבֹרָהֶם אֲהַבִּי: אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ			
מא	וּמֵאֲצִילֶיךָ קִרְאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עַבְדִּי-אַתָּה בַּחֲרִיתִיךָ וְלֹא מֵאֲסִיתִיךָ: אֶל-תִּירָא כִּי עֲמָךְ-אֲנִי אֶל-תִּשְׁתַּע כִּי-אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ			
מב	אֶף-עֲזַרְתִּיךָ אֶף-תִּמְכַּתִּיךָ בַּיָּמִין צִדְקִי: הֵן יִבְשׁוּ וַיִּכְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בָּךְ יִהְיוּ כְּאֵין וַיֵּאבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבָךְ: תִּבְקָשׁם וְלֹא			
מד	תִּמְצָאֻם אֲנָשֵׁי מִצְרָךְ יִהְיוּ כְּאֵין וּכְאֶפֶס אֲנָשֵׁי מִלַּחֲמָתְךָ: כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאָמַר לְךָ אֶל-תִּירָא אֲנִי			
מה	עֲזַרְתִּיךָ: ◊ אֶל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל	קנא		
מו	אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נֹאם-יְהוָה וּגְאֻלְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: הִנֵּה שְׁמַתִּיךָ לְמוֹרֵג חֲרוֹץ חֲדָשׁ בַּעַל פִּיפְיוֹת תִּדּוֹשׁ הָרִים וְתִדָּק וּגְבָעוֹת כַּמָּץ תִּשִּׂים:			
מז	תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשְׁאֵם וְסַעְרָה תִּפְיֵן אוֹתָם וְאַתָּה תִּגִּיל בִּיהוָה בַּקְדוֹשׁ			
מח	יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל: ◊ הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיוָנִים מִבְּקָשִׁים	קנב	הספרדים והאשכנזים מסיימים כאן	

טז

מִיָּמַי וְאֵין לְשׁוֹנָם בְּצִמָּא נִשְׁתָּה אֲנִי יְהוָה אֲעֲנֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא

אֲעֲזָבָם: הַתִּימָנִים מְסִיִּימִים כֹּאן. (פרשה קנב נמשכת)